

Közhasznúsági jelentés a Magyar Országos Közös Katalógus Egyesület 2009. évi tevékenységéről

Székhely:

Országos Széchényi Könyvtár
1827 Budapest I. ker.
Budavári Palota F épület

Számviteli beszámoló

"A számviteli törvény szerinti egyéb szervezetek közhasznú egyszerűsített beszámolója 2009" a közzétett beszámolóban nem szerepel. Megtekinthető a *Magyar Közös Katalógus Egyesület (MOKKA Egyesület)* irattárában.

Költségvetési támogatás felhasználása

A MOKKA Egyesület 2009-ben nem kapott költségvetési támogatást.

A vagyon felhasználásával kapcsolatos kimutatás

2009.01.01-i nyitó pénzügyi készlet

Bank	543 271 Ft
DK értékpapír	1 513 519 Ft
Értékpapír elszámolás	6 481 Ft
Követelés	60 000 Ft
Kötelezettség	-73 500 Ft
Nyitó vagyon	2 049 771 Ft

Bevételek

Tagdíj	920 000 Ft
Kamat	129 477 Ft
Kerekítés	400 Ft
Bevételek összesen	1 049 877 Ft

Kiadások

Igénybevett szolgáltatások		11 839 194,00 cm
Posta, telefon, internet	2 500 Ft	
Kurátor Kft könyvelési díj	385 925 Ft	
Egyéb szolgáltatások		62 080 Ft
Bankköltség	62 080 Ft	
Megbízási díj		100 000 Ft
Bérbírlékok		9 900 Ft
Reprezentáció		143 000 Ft
Kerekítés		100 Ft
Kiadások összesen		703 505 Ft

Követelések

Vevő	70 000 Ft
Követelések összesen	70 000 Ft

Kötelezettségek

Költségvetési befizetési kötelezettség	300 Ft
Szállítók	30 000 Ft
Kötelezettségek összesen	30 300 Ft

2009.12.31-ei záró vagyon

Nyitó	2 049 771 Ft
Bevételek	149 877 Ft
Kiadások	-703 505 Ft
Követelések	-70 000 Ft
Kötelezettségek	30 300 Ft
Aktív időbeli elhatárolás	-10 561 Ft
Záró összesen	2 345 882 Ft

2009.12.31-ei záró tételek

Bank	738 233 Ft
Diszkont kincstárjegy	1 607 649 Ft
Összesen	2 345 882 Ft

Cél szerinti juttatások kimutatása: Céltámogatást a MOKKA Egyesület 2009-ben nem kapott.

Központi költségvetési szervtől, elkülönített állami pénzalaptól, a helyi önkormányzattól, a kisebbségi települési önkormányzattól, a települési önkormányzatok társulásától, az egészségbiztosítási önkormányzattól és mindezek szerveitől kapott támogatás mértéke: A MOKKA Egyesület a felsorolt szervektől, alapoktól, önkormányzatoktól 2009-ben nem kapott támogatást.

A közhasznú szervezet vezető tisztségviselőinek nyújtott juttatások értéke, illetve összege: A MOKKA Egyesület választott vezető tisztségviselőinek sem pénzbeli, sem természetbeni juttatást nem adott 2009 folyamán.

A közhasznúsági tevékenységről szóló rövid tartalmi beszámoló

Szervezési, tervezési feladatok

Az egyesület a küldetésnyilatkozata szellemében végezte tevékenységét 2009. évben is: „A Magyar Országos Közös Katalógus Egyesület (MOKKA) elsődleges célja és feladata, hogy képviselje tagkönyvtárainak szakmai érdekeit a központi adatbázis fejlesztésével és szolgáltatásával kapcsolatban”.

Az Alapszabály definiálja: az egyesület célja a magyar könyvtárakat és használóikat szolgáló, dokumentum- és információ-ellátásukat nagymértékben javító közhasznú tevékenység magyarországi könyvtári közös katalógizálási rendszer létrehozására és működtetésére. Az ezzel kapcsolatos fejlesztési feladatok ellátását, valamint a rendszer üzemeltetését az egyesület bármely meghatározott tagjának (a továbbiakban: működtető) – erről szóló megállapodás szerint – átadhatja. Az egyesület átadta ezeket a feladatokat az OSZK-nak a 2001. december 19-én kelt szerződés megkötésével, és az OSZK ezeket a feladatokat elvégzi a szerződésben megfogalmazottak szerint.

A MOKKA Egyesület és az OSZK közötti szerződés jelenleg is érvényben van.

Az egyesület elnöksége rendszeresen konzultált az OSZK vezetésével a jövőbeni tervekről. A fejlesztőkkel folytatott megbeszéléseken tájékozódunk az új technológiai lehetőségekről, a fejlesztői csoportok javaslatairól.

A két projektvezető meghívottként részt vett a MOKKA Egyesület közgyűlésén 2009. 03. 31-én,

ismertették az elmúlt időszak fejlesztéseit és a jövőbeli terveket, beleértve a TÁMOP pályázatban vázolt továbbfejlesztési elképzeléseket. Az egyesület tagjai megvitatták és elfogadták a projektvezetők beszámolóit.

Az egyesület szervezésében 2009. július 10-én Debrecenben fórumon találkoztak a fejlesztők és a könyvtárak képviselői, valamint a projekt irányítói, hogy a MOKKA tervezett fejlesztésével kapcsolatban megvitassanak fontos kérdéseket.

Az év végén az egyesület *Informatikai Bizottsága* kapott felkérést, hogy segítse a TÁMOP program keretében tervezett fejlesztést segítő szakértői csoport munkáját.

A szakbizottság tagjai részt vettek az ügyfélszolgálatban a hibabejelentések, illetve a visszajelzések fogadásában és továbbításában mind a könyvtári dolgozók, mind az olvasók felé.

Személyi feltételek, kommunikáció

2009. évben is *Bánkeszi Katalin*, *Koltay Klára* projektvezetők, *Sándor Ákos* rendszergazda és *Szabó Julianna* rendszerkönyvtáros látták el a MOKKA-val kapcsolatos feladatokat. Szabó Juliannát megbízási szerződéssel foglalkoztatja az OSZK, de nem csak a MOKKA körüli ellenőrzési feladatokra. Bánkeszi Katalin az OSZK belső munkatársaként a szervezési és tervezési feladatokkal foglalkozik. Koltay Klára és Sándor Ákos külső munkatársaként, az OSZK-val kötött szerződés keretében látják el a rendszer körüli teendőket. Koltay Klára az adatbázis üzemeltetése és fejlesztése terén tevékenykedik, míg Sándor Ákos a rendszergazdai teendőket látta el.

Az egyesület vezetősége személyesen, illetve levelezőlistán vitatta meg az aktuális témákat, feladatokat.

A *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás (TMT)* szakfolyóiratban állandó rovata van a MOKKA-nak.

Taglétszám

4 könyvtár kérte felvételét az egyesületbe, melyet a közgyűlés elfogadott, így a taglétszám 2009-ben 56 könyvtár.

A MOKKA-I listán tájékoztattuk a tagokat a fejleményekről, illetve fogadtuk a kéréseket, kérdése-

ket. Az OSZK szerverén működő *bugzilla* segítségével jeleztük és követtük a problémákat, feladatokat és azok helyzetét, megoldását.

Fórumok

2009. június 23-án egész napos MOKKA műhelytalálkozót rendeztünk az Országos Széchényi Könyvtárban, az OSZK-val közösen.

Bemutatásra került a WIKI rendszer és a MOKKA más újdonságai, beleértve a közelmúltban átalakított betöltési rendszert, ami az informatikusoknak nyújt segítséget a betöltések követéséhez. A fejlesztők élő bemutatón demonstrálták a MOKKA és az általuk támogatott rendszer együttműködését, a rekordok le- és feltöltését.

A programon az egyesület tagkönyvtáraiból és más érdeklődő intézményből elsősorban a katalógizáló és az informatikus kollegák vettek részt.

Program:

- Az új adatbázis bemutatása, különös tekintettel a katalógizálást érintő tudnivalókra
- Wiki, Bugzilla bemutatása
- Hogyan használjuk a MOKKA-t? A fejlesztők (eCorvina, Huntéka, Aleph, OLIB, Szirén, Textlib, S-Lib, Horizon) demonstrációi
- Hogyan kerülnek be a rekordok a MOKKA-ba? A feltöltés követésére készült eszközök bemutatása
- Egyedi problémák, kérdések egyeztetése
- A zeneművek, kották katalógizálási szabályzatát létrehozó bizottság alakuló megbeszélése

A **2009. július 10-én megrendezett MKE Vándorgyűlésen Debrecenben** az egyesület lehetőséget kapott, hogy fórumot tartson a MOKKA és az ODR adatbázis tervezett egyesítéséről és a közös katalógus fejlesztéséről. A programot rendkívül nagy érdeklődés övezte.

Program:

- Levezető elnök: Bánkeszi Katalin, az OSZK címzetes igazgatója
- Cégbemutató: Integrált információkeresés
Előadó: *Papp Attila*, IQSYS Partner, üzleti intelligencia szakértő; *Horváth György*, IQSYS, kompetenciaközpont-vezető
 - MOKKA – ODR adattartalmak: tapasztalatok, lehetőségek
Előadó: Dr. Koltay Klára, főigazgató-helyettes, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
 - A MOKKA fejlesztése a TÁMOP források felhasználásával

Előadó: Bánkeszi Katalin, az OSZK címzetes igazgatója

- „Két úr szolgája” – az épülő pécsi Tudásközpont informatikai rendszere
Előadó: *Markó Tamás*, a PTE Egyetemi Könyvtár informatikai főigazgató-helyettese, a Tudásközpont informatikai munkacsoportjának vezetője

TÁMOP források

Az egyesület küldetésnyilatkozatában rögzíti a MOKKA-adatbázis és az ODR-adatbázis egyesítését. A TÁMOP-ban az OSZK egyik országos feladata a MOKKA-adatbázis fejlesztése és az ODR-adatbázissal való egyesítése. Ennek megfelelően a megpályázható támogatás egy részét erre a feladatra kérte az OSZK.

Az OSZK főigazgatójától és a TÁMOP projektvezetőjétől felkérést kapott az egyesület, hogy lehetőségeivel élve vegyen részt a MOKKA fejlesztésének előkészítésében, ezzel is képviselve a tagság érdekeit:

„Az egyesület nevében az Informatikai Szakbizottság tagjait kértem fel mint szakértőket, hogy készítsenek el egy tanulmányt, amely részletesen megfogalmazza az egyesület által képviselt könyvtárak elvárásait a közös katalógus továbbfejlesztett verziójával kapcsolatban.” Az OSZK képviselői megfogalmazták a tanulmány célját:

- Tárja fel a jelenlegi rendszer működési hiányosságait, és fogalmazza meg, hogy milyen módon tudná a közös katalógus hatékonyabban segíteni a könyvtárakat a feldolgozó és a tájékoztató munkában.
- A tagintézmények milyen segítséget várnak a közös katalógustól a retrokonverziós feladatok teljesítéséhez?
- Milyen kommunikációs megoldások tennék hatékonyabbá a központi rendszer és a könyvtárak közti információáramlást?
- Milyen adatokat, információkat, statisztikai kimutatásokat várnak a könyvtárak a MOKKA-tól?
- Milyen megoldást javasolnak az eltérő katalógizálási szokásokból adódó problémák kezelésre?

A kérdésekben a problémáknak csak egy részét fogalmazták meg, mivel minél szélesebben tárgyalja a közös katalógus fejlesztési lehetőségeinek kérdéskörét a tanulmány, annál hatékonyabban tudják alkalmazni a rendszer tervezésekor, annál jobban érvényesül a részt vevő könyvtárak érdeke.

A MOKKA Informatikai Szakbizottságának 2009. évi beszámolója
Az informatikai szakbizottság 2008 tavaszán alakult meg.

Tagjai:

Dr. Koltay Klára	<i>kkoltay@lib.unideb.hu</i> DENK
Nagy Elemér Károly	<i>eknagy@omikk.bme.hu</i> BME OMIKK
Sándor Ákos	<i>akos@bibl.u-szeged.hu</i> MOKKA
Horváth Ádám	<i>adam@oszk.hu</i> OSZK
Papp Nándor	<i>nandi@mail.kkmmk.hu</i> KKMMK
Seres József	<i>Seres.Jozsef@lib.szie.hu</i> SZIE
Berek László	<i>berek.laszlo@zmne.hu</i> ZNME
Espán Edina	<i>konkobak@uni-miskolc.hu</i> ME
Stiegelmayr István	<i>stigi@konyv.agr.unideb.hu</i> HBMK
Bánya Márió	<i>mario@igyuk.hu</i> IGYMK
Elnök: Simon András	<i>andras.simon3@uni-corvinus.hu</i> BCEEKK

A szakbizottság feladata a MOKKA közgyűlés álláspontjának képviselete a MOKKA projekt vezetése és a MOKKA szoftverének, illetve a tagkönyvtárak integrált rendszereinek szállítói felé. Ennek kapcsán a szakbizottság tagjai részt vettek az ügyfélszolgálatban a hibabejelentések, illetve a visszajelzések fogadásában és továbbításában mind a könyvtári dolgozók, mind az olvasók felé.

A közgyűléseken és a szakmai rendezvényeken (Networkshop, Könyvtáros Vándorgyűlés, TÁMOP és TIOP pályázati tájékoztatók) a tagok képviselték megbízó könyvtáraik és a közgyűlés álláspontját. A pályázatok egyrészt lehetőséget biztosítottak és biztosítanak a könyvtáros szakma informatikai fejlesztésére általában és így közvetve, másrészt a pályázati célok megfogalmazása és a pályázatok értékelési szempontrendszerének kialakítása útján közvetlenül is a MOKKA projekt előrehaladását szolgálják. Így a különféle pályázatok írásakor a szakbizottság tagjai segítséget nyújtottak a pályázó könyvtáraknak, azok konzorciumainak és a pályázatíróknak is, hogy a pályázati anyag annak szándékaival összhangban a MOKKA megvalósulását és tökéletesedését szolgálja. Ennek megfelelően a szakbizottság részt vett az OSZK megbízá-

sából a MOKKA és az ODR megvalósulását, és a megvalósulás módjai újragondolásának segítségét célzó tanulmány elkészítésében.

A szakbizottság emellett képviselte, és képviseli a MOKKA projekt és az egyesület érdekeit a könyvtárak, illetve a könyvtári rendszerek szállítói felé, mind a könyvtárakat, mind a könyvtári rendszereket érintő fejlesztési célok meghatározása, mind pedig az egyes pályázatokon való részvétel tekintetében. Ez ügyben folyamatos egyeztetéseket folytattak a szakma résztvevőivel, a könyvtárakkal és a rendszerek szállítóival egyaránt.

A szakbizottság tagjai tekintettel lakó- és munkahelyük nagy földrajzi távolságára elektronikus levélben és telefonon érintkeznek. Egy gyűlést tartottak 2009. április 7.-én Szegeden, akkor ugyanis a Networkshop alkalmából valamennyien ott tartózkodtak.

A MOKKA-R Tagozat beszámolója

<i>Hegyi Ádám</i>	<i>dr. Keveházi Katalin</i>
projektszervező	tagozati elnök

Adatbetöltés a MOKKA-R-be

A MOKKA-R-adatbázisban 164 392 rekord érhető el, amely a tavalyi évhez képest 30 000 tételnyi gyarapodást jelent. A *Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartásában* 146 255 bibliográfiai leírás szerepel. Ezt a két nagy adatbázist egészíti ki a MOKKA-R által működtetett kézirat-katalógus, amelyben 16 217 tétel található. A Corvina és HUNTEKA rendszert használó tagkönyvtárak esetében a MOKKA-R-be való adatfeltöltés automatikus, illetve ez sok gyűjtemény esetében évente egyszeri frissítéssel történik. A MOKKA-R mint közös katalógus decentralizált felépítésű, mert a szolgáltatás közös szerverére nem tölt fel minden tagkönyvtár rekordokat. Ilyen esetben Z39.50 segítségével oldjuk meg a lekérdezést és az adatcserét.

A MOKKA-R tagok közül érdemes megemlíteni a *BME OMIKK*, az *Országgyűlési Könyvtár* és a *KSH* rekordbetöltéseit.

Rekordok feltöltése nemcsak MOKKA-R tagkönyvtárakból történtek, hanem határon túli muzeális gyűjteményekből is. Így például a kolozsvári *Római Katolikus Lyceum* könyvtárából és a nagykarolyi piarista könyvtárból is kerültek tételek az adatbá-

zisba. Ezek a gyűjtemények azért kerültek be a MOKKA-R-be, mert nyomtatott kötetek fognak ezekről az intézményekről készülni. A nyomtatáshoz szükséges katalógust a MOKKA-R szerkesztője állítja elő.

Taglétszám

A MOKKA-R Tagozat a MOKKA Egyesület része. Tagságát részben a MOKKA tagok alkotják, részben olyan intézmények, amelyek a MOKKA Egyesülettel nincsenek kapcsolatban. A tagozat ügyrendje háromféle tagságot különböztet meg: tagozati törzskönyvtár, tagozati partnerkönyvtár, tagozati résztvevő könyvtár. 2009. december 10-én 20 törzstaggal, 10 partnertaggal és 8 részt vevő taggal rendelkezett a MOKKA-R. 2009. december 11-én egy intézmény kérte felvételét a tagozatba (*Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium Könyvtára*, Bonyhád). A hatékony együttműködés elősegítése érdekében a tagozat levelezőlistát is működtet (mokka-r@listserv.niif.hu).

Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartása (MKDNY)

2009-ben sikerült a muzeális bejelentést növelni, bár még így is csak a muzeális állománnyal rendelkező intézmények töredéke szolgáltatott adatokat az MKDNY számára. Ebben az évben negyven olyan könyvtártól érkeztek bejelentések, amelyek eddig nem szolgáltatott adatokat az MKDNY számára. Bejelentésre kétféle módon kerülhet sor: nagymennyiségű adat áttöltése az MKDNY-be (kb. 1000 rekordtól, egyéni egyeztetés után) és online, úrlapon történő bejelentéssel.

A muzeális bejelentő rendszer a Bodza keretrendszerben működik, fejlesztője *Zawiasa Róbert*, aki az igényeknek megfelelően ebben az évben is több módosítást hajtott végre az adatbázis szerkezetén és a felületeken.

Kapcsolatot tartunk fenn a Magyarországon használatban lévő integrált könyvtári rendszerek gyártóival, amelynek eredményeként nem szükséges az egyes gyűjteményeknek egyesével a bejelentéshez szükséges technikai feltételeket kiépíteniük, hanem lehetőség van a Z39.50 szabvány segítségével több könyvtár egyszerre történő adatbejelentésére és adatkonverziójára is. Jelenleg a Corvina, a HUNTEKA és a SZIKLA rendszerek esetében működik ez a szolgáltatás. Összesen 146 255 rekord található az MKDNY-ben.

A muzeális könyvtári dokumentumok bejelentésének megkönnyítésére tanfolyam jelleggel képzések szervezését kezdtük el. A képzések akkreditálását a *Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtártudományi Tanszéke* és a *Könyvtári Intézet* vállalta el.

Katalogizálási szabályzat

Havonta került sor a régi nyomtatványok leírásával foglalkozó ISBD(A)-alapú, magyar nyelvű könyvtári szabványt előkészítő bizottság megbeszélésére, amelyen a MOKKA-R részéről Keveházi Katalin és Hegyi Ádám vettek részt. A megbeszélések során elkészült a szabályzat végleges verziója, amelynek hivatalos bemutatója a MOKKA-R konferenciáján volt (OSZK, Budapest, 2009. december 11.)

A magyar nemzeti bibliográfia és a MOKKA-R

A MOKKA-R számára fontos, hogy a magyar nemzeti bibliográfia 1473–1850 közötti korszakának adatai elérhetőek legyenek a közös katalógusban. Az adatbázisba jelenleg az RMK, az RMNY és az Apponyi bibliográfiák vannak betöltve. Az RMNY csoporttal folytatott együttműködés eredményeként már látható a készülő RMNY S kötet első 89 tétele. Ezek a leírások még nem teljesek, az online verzióban csak a kötet megjelenése után lesznek teljes egészükben elérhetőek.

Besorolási adatok

A MOKKA-R-ben jelenleg nincsenek authority rekordok, mert a tagkönyvtárak eltérő egységesítési gyakorlata miatt a közös katalógusban nem lehetett ezt a rendszert kialakítani. A MOKKA-R a magyarországi szerzők egységes névalakját a „Régi magyarországi szerzők” (RMSZ) című kötetből veszi át. Jelenleg az egységes névalakok utalóinak szerkesztése folyik.

Magyarországi földrajzi helyek és nyomdásznevek egységesítésére a *Clavis typographorum regionis Carpathicae* adatbázist lehet felhasználni, amely már elérhető a MOKKA-R adatbázisában.

Kéziratok feldolgozása a MOKKA-R-ben

Az OSZK Kézirattárával (*Földesi Ferenc*) és az OSZK-MTA *Fragmenta Codicum* csoporttal (Madas Edit) a kéziratok elektronikus feldolgozásának lehetőségeiről folytattunk tárgyalásokat. A decemberi közgyűlésen mutattuk be a „MOKKA-MS” új szerkesztőfelületét, amelyben az OTKA Hungarica-kézirat Katasztert és az OSZK kézirat-katalógusát

lehet szerkeszteni. Az új felület a nemzetközi igényeket figyelembe véve MASTER szabványban tárolja a rekordokat.

Tudományos konferencia szervezése

A hagyományoknak megfelelően a 2009-es év tagozati gyűléséhez kapcsolódóan tudományos konferenciát szerveztünk „Aktuális műhelymunkák. MOKKA-R szeminárium 3.” címmel. A rendezvényen a következő előadások hangzottak el:

Mészáros Zoltán: *Egy példaértékű gyűjtemény: régi könyvek az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárában*

Zvara Edina – Magyar Árpád: *A kaplonyi ferences könyvtár régi könyvei*

Velencei Katalin: *A Székesfehérvári Püspöki Könyvtár 1601 előtti nyomtatványainak katalógusa*

Verók Attila: *Magyar vonatkozású régi nyomtatványok a hallei Franckesche Stiftungen történeti gyűjteményeiben*

Pohánka Éva: *A Pécsi Missale fennmaradt példányainak évszázados történet*

Szőkefalvi-Nagy Erzsébet: *A választófejedelem nyomdásza. A választófejedelem nyomdász? Egy különös nyomdászjelvény azonosítása*

Berke Barnabásné: *Beszámoló a Régi könyvek feldolgozásának magyarországi szabályzata elkészültéről*

Keveházi Katalin – Zawiasa Róbert: *Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartásának új keresőfelülete*

A konferencia előadásait nyomtatásban is meg szeretnénk jelentetni a „Magyar Könyvszemle és a Mokka-R Egyesület füzetei” sorozat következő kötetében.

Együttműködések

A MOKKA-R a Régi Magyarországi Szerzők című kötetből, valamint a Clavis Typographorum Regionis Carpathicae készített authority rekordokat átadta a CERL számára. Könyvtörténeti kutatások megkönnyítésére *Szelestei Nagy László* diákjai számára biztosítottuk a megfelelő technikai hátteret Nagykárolyban. Ehhez hasonlóan a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtártudományi Tanszék hallgatói számára is nyújtottunk támogatást: az *Iparművészeti Múzeum Könyvtárában* folyó feldolgozáshoz járultunk hozzá.

Pályázatok

A 2009-es év során egy NKA pályázatot nyújtott be az egyesület a MOKKA-R tagozat 2009. évi tagozati gyűléséhez kapcsolódó tudományos konferencia támogatására (NKA 2107). Sajnos a kuratórium nem támogatta a pályázatot. Az egyesület ezen kívül más pályázatot nem adott be.

Budapest, 2010. április 15.

Fonyó Istvánné
elnök

Az online információs rendszerek ember-gép felületével kapcsolatos kutatások áttekintése

A bangladesi és brit szerzők cikkükben a könyvtári szempontból érdekes online adatbázisok felhasználói felületével foglalkozó fontosabb kutatásokat, illetve az ezeket ismertető publikációkat foglalják össze.

Bevezetés

A hálózaton át elérhető információs rendszerek kínálata dinamikusan bővül: 1975 és 2000 között 301-ről 12 417-re nőtt a számuk, miközben az ilyen adatbázisokat előállítók száma 200-ról 4017-re, a terjesztőké pedig 105-ről 2891-re emelkedett.

Az online szolgáltatóknál regisztrált keresések száma 1982–1998 között kb. 7,5 millióról 90 millióra növekedett. A *Gale Directory of Online, Portable, and Internet Databases* c. kiadvány éves adatait átnézve jól látszik, hogy a web 1993-as megjelenése után jelentősen megugrott ez a piac. A web nemcsak újabb információforrások létrejöttét ösztönözte, hanem arra készítette a már létező online szolgáltatókat, hogy átalakítsák a kínálatukat és fejlesszék a keresőfelületet; továbbá olyan új trendeket is elindított, mint a végfelhasználói keresések és a korábitól eltérő árképzési modellek.

A webes felületű információs rendszerekre az interaktivitás, a könnyebb és olcsóbb hozzáférés, a több adatbázisban való egyidejű keresés lehetősége, a helyzetérzékeny sűgőrendszer, a találati listák átalakíthatósága, vagyis a felhasználói igények figyelembevétele jellemző. Mindezen fejlesztések ellenére egyes kutatások szerint ezek a webalapú keresőfelületek még mindig nehezen használhatók, tanulhatók és megjegyezhetők. Szükség van tehát arra, hogy a kereskedelmi adatbázis-szolgáltatók az eddiginél is jobban figyelembe vegyék az ember-gép kapcsolattal (*HCI = human-computer interaction*) foglalkozó kutatások eredményeit és beépítsék ezeket a technikákat a rendszereik kezelőfelületébe.

Interfész-stílusok

Az 1970-es évek első felében megjelent első online szolgáltatások (pl. az amerikai Dialog vagy az európai ESA/IRS) még csak nehezen megtanulható – és egymástól is eléggé különböző – parancsnyelveken voltak lekérdezhetőek. Nem csoda, hogy ezeket csak képzett információs szakembereken keresztül vették igénybe a felhasználók. Az egyszerűsített kezelőfelületek – mint amilyen a menüvezérelt *BRS/After Dark* és a *Dialog/Knowledge Index* – a nyolcvanas évek elején kezdtek elterjedni, és ezekkel egy időben különféle végfelhasználói felületek is megjelentek. Ezek a *front-end*-ek a betárcsázást és bejelentkezést, vagy az adatbázisválasztást, sőt akár a természetes nyelvű keresőkérdések parancsnyelvre fordítását is segítették. A Euronet rendszerén keresztül különböző adatbázisokat lehetett egységesen, *CCL (Common Command Language)* nyelven lekérdezni. Ebben az évtizedben kezdtek kísérletezni a szakértői rendszerek beépítésével is. Több ilyen prototípus is készült (pl. CONIT, CANSEARCH, PLEXUS, I3R), de ezeknek végül kevés hatásuk lett az online információkeresés világára. A kilencvenes években a Boole-operátorok nélküli keresés bevezetésével próbálkoztak a szolgáltatók (ilyen volt a Westlaw/WIN, a Mead Data Central/FREESTYLE és a Dialog/TARGET), és ezek a nem szakemberek között népszerűek is lettek. Az évtized közepétől pedig megjelentek a webalapú keresőfelületek, melyek már kifejezetten a végfelhasználókat célozták meg. Ezeknél rendszerint van egy egyszerű felület a laikusoknak és egy fejlettebb lekérdezési lehetőség a profiknak a bonyolultabb keresési feladatokhoz.

Végfelhasználói keresés

A különböző kezelőfelületek hatékonyságára vonatkozó vizsgálatok azt mutatják, hogy az átlagfelhasználók jobban boldogulnak a menüvezérelt interfészekkel, mint a parancsmódú lekérdezéssel: jobb eredményeket érnek el így – igaz, ehhez több lépésre és időre van szükségük, mint a parancsnyelvet jól ismerő és használó szakembereknek. Ezek a kutatások azt is igazolták, hogy a gyakorlottabb keresők ugyanazt a felületet használva hatékonyabban és pontosabban tudnak információt kinyerni egy adatbázisból, többféle technikát és funkciót alkalmaznak, bonyolultabb kérdéseket állítanak össze, finomítják azokat, szűkítik vagy tágítják a találati halmazokat stb., míg a tapasztalatlanok „próba, szerencse”-alapon, nagyon egyszerű keresőkérdésekkel kísérleteznek addig, amíg valamilyen elfogadható eredményt nem kapnak. Mivel a trend az, hogy a korábbi, viszonylag kevés információs szakember helyett egyre inkább a gyakorlatlan felhasználók tömegei veszik igénybe ezeket a szolgáltatásokat, a rendszerek tervezőinek az egyszerűségekre kell(ene) törekedniük, és eközben a használhatóságon is folyamatosan javítaniuk kell.

A keresőkifejezés összeállítása

A keresőkérdések megfogalmazásának problémájával sok kutatás foglalkozott már. A legtöbb rendszer sokáig csak a Boole-operátorok használatát támogatta, ugyanakkor a tesztek azt mutatják, hogy a végfelhasználóknak nagy nehézséget okoz a logikai műveletek alkalmazása a keresőkifejezés összeállításakor. A Venn-diagramokkal való kísérletek – ahol is egymást metsző körök mutatják a találati halmazok kombinációit – már jobb eredményeket hoztak, de itt is előfeltétel az, hogy a használó megértse a diagramok jelentését. Másfajta grafikus megjelenítéseket is javasoltak már a kilencvenes években, például blokk-struktúrát, illetve szűr/átenged (*filter/flow*) modellt. Tesztelték a dinamikus lekérdezés és a mintanézet technikákat is. Előbbi közvetlen visszacsatolást jelent a keresés közben, vagyis a felhasználó azonnal látja, hogy hogyan változnak az eredmények, ha a paramétereket állítgatja. Az ilyen dinamikus felület előnyös a használóknak, de nagyon leterheli a rendszert és hálózatos környezetben gyakran nem elég gyors a válaszidő. Ezen próbál segíteni a mintanézet ötlete, ahol is a felhasználó előbb csak néhány találatot kap mintának, és a részletes találati halmaz csak később jelenik meg. A különféle

vizualizációs megoldások ellenére még ma is a Boole-alapú keresés a leggyakoribb, melynek kétségtelen előnye, hogy hatékony és olcsón megvalósítható. De egyes rendszerek emellett már a természetes nyelvű lekérdezést is lehetővé teszik.

Relevancia-visszajelzés

A keresőkérdés megfogalmazása nem könnyű feladat a végfelhasználónak. Ha nem ismeri részletesen az adatbázist és a keresőrendszert, a legtöbb ember nehezen állítja össze a keresőkifejezéseket. Ezen a problémán próbál segíteni az a megoldás, amelynél a felhasználó megjelölhet néhány, számára fontos tételt a találati listában, majd a rendszer ezek alapján újraszűri a keresőszavakat és átalakítja a kérdést. A keresőkérdés automatikus bővítése (*AQE = automatic query expansion*) a releváns tételekben levő szavak alapján, hatékony technika a vizsgálatok szerint. Azonban mivel sokan csak egy-két átfogó szót vagy kifejezést adnak meg keresőkérdésként, a túlságosan sok és változatos találat közül az *AQE* technika rendszerint csak a leggyakoribb témákat választja ki, és nem biztos, hogy köztük lesz az, amit a felhasználó valójában keresett. Ezért egy továbbfejlesztett változatban a rendszer felkínálja a lehetséges kifejezések listáját, amelyekkel a keresést adott irányban finomítani lehet, és a felhasználó választhat közülük. Ezt a módszert nevezik a keresés interaktív bővítésének (*IQE = interactive query expansion*). Különösen jók azok a megoldások, amelyeknél a választható keresőszavakat nemcsak egyszerűen felsorolják, hanem témák szerint hierarchikus listákba rendezik őket.

Több olyan kutatás is volt, amelyekben az *AQE* és az *IQE* technikák használhatóságát hasonlították össze, de az eredmények ellentmondásosak. Mindenesetre a relevancia-visszajelzésekre alapozott keresőfelületek akkor hatékonyak, ha a felhasználó veszi a fáradságot és kiválogatja a számára fontos tételeket, de ez mindenképpen plusz agymunkát kíván. Ha azonban a rendszer nem várja el tőle, hogy ténylegesen kipipálja a releváns találatokat, hanem implicit módon gyűjti a visszajelzéseket a felhasználó viselkedését monitorozva (pl. milyen linkekre kattint rá, mely tételekre viszi rá az egeret, hogyan görgeti az ablakot), akkor a kognitív terhelés növelése nélkül is tudja finomítani a keresést a megfelelő irányban.

Böngészés

Míg a hagyományos online adatbázisok a keresésre épültek, a webalapú kezelőfelületeknél gyakran találunk böngészési lehetőséget is: például teauruszt vagy hierarchikus témaköröket, melyek a keresőkérdések összeállításánál hasznosak – főleg egy többnyelvű információs rendszerben. A szakirodalomban közölt adatok szerint különösen a gyerekek hatékonyak a böngészésben. Ugyanakkor bár a kezdő felhasználók is jobban szeretik átnézni a kínálatot, semmint keresőkifejezések összeállításával bajlódni, a böngészés gyakran túl időigényes és egy idő után csak összezavarja őket. Az igazán nagy adatbázisoknál pedig ez a módszer egyáltalán nem hatékony.

Kognitív tervezés az információ-visszakeresésben

Az információs rendszerek keresőfelületének tervezésekor alapvető fontosságú a végfelhasználók megismerő és észlelő képességeinek ismerete. Különösen a mentális modellek és az egyéni különbségek terén folytatott kutatások eredményei érdekesek.

A mentális modellek egy probléma, helyzet vagy rendszer elméleti leképezését jelentik. Az alacsony keresési hatékonyságnak gyakran az az oka, hogy a felhasználók agyában nincsen megfelelő modell arról, hogy hogyan épül fel, és hogyan működik a használni kívánt adatbázis. Egy konkrét rendszer esetében a gyakorlatorientált oktatás sokat segíthet a helyes kép kialakításában és az eredményesebb használatban, de mivel az információs szolgáltatások elég jelentősen különböznek egymástól, ezért ez nem oldja általánosságban a problémát. A cikkben részletesen ismertetett, az 1980-as évek végén és a '90-es évek elején lefolytatott kísérletekben azt vizsgálták a kutatók, hogy milyen mentális modelleket alkottak a tesztalanyok az online könyvtári katalógusok, illetve egy elektronikus lexikon használata közben. Az eredmények azt mutatták, hogy a felhasználók rendszerint kialakítanak magukban valamilyen képet az adott információs rendszerről, de ez gyakran igen egyszerű és távol van a rendszer valódi képességeitől. Nem meglepő módon azok, akik a valósághoz közelítő modellt tudtak kialakítani, eredményesebbek voltak az információforrás használatában. Tanulságos az is, hogy a tesztekben résztvevők nehezen tudták szavakban kifejezni a fejükben kialakult képet, ezért inkább a keresés közbeni viselkedésük megfigyelése alapján lehet következtetni arra, hogy milyen modell alap-

ján próbálnak eredményre jutni. Ezekből a kutatásokból az is következik, hogy azoknak az információs rendszereknek van nagyobb esélyük a sikerre, amelyeknél a tervezőjük által kitalált modell összhangban van a felhasználók elképzeléseivel.

Egyre több vizsgálat folyik azzal kapcsolatban is, hogy az emberek közötti eltérések hogyan befolyásolják az információkeresési szokásokat. Az „egyméretű”, az egyéni különbségeket figyelembe nem vevő keresőfelületek nemigen lesznek sikeresek. Az egyik ilyen fontos jellemző a keresési tapasztalat. Az adatbázis- és számítógép-használati gyakorlattal rendelkezők természetesen jobban teljesítenek az ilyen teszteken: eredményesebben és a rendszer által kínált funkciókból többet is felhasználva tudnak keresni. Az adott információforrás által lefedett szakterületen való jártasság is előny. Akik ismerik a megfelelő szakkifejezéseket, azok több szót beírva hatékonyabb keresésekre képesek, mint az illető témában laikusok. De a kísérletek szerint ez a tudás csak másodlagos az információkeresési jártassághoz képest, mert a gyakorlott adatbázis-használók a keresőszavak kombinálásával és a teaurusz segítségével jobb eredményeket tudtak elérni bármilyen szakterületen. Az egyetemisták bevonásával végzett egyik teszt pedig azt igazolta, hogy a matematika, az informatika és a reáltudományok hallgatói jobban teljesítettek egy Boole-alapú keresőrendszer használata során, mint a társadalomtudományi vagy a bölcsészszakos diákok. Azt is kimutatták egy ilyen tesztben, hogy a gyakorlott női információs szakemberek sikeresebbek voltak, mint férfi kollégáik. Az életkor szerinti különbségeket vizsgálva azt az eredményt kapták, hogy az idősebbek valamivel lassabban tanulják meg az információforrások kezelését és több hibát követnek el keresés közben, különösen, ha a számítógép használatában is gyakorlatlanok. A felhasználó-központú tervezés során tehát mindezeket a különbségeket figyelembe kell venni, és rugalmasabb felületeket kell kialakítani.

Felhasználói felülettervezés

Az információs rendszerek kezelőfelületének kialakításakor útmutatókat, használhatósági teszteket és felülettervezési technikákat használnak. Ezekkel kapcsolatban is jelentős mennyiségű publikáció született az elmúlt években.

Jó néhány terjedelmes, általános célú, interfésztervezési útmutató létezik már. Emellett több hardver- és szoftvergyártó is kidolgozta a saját irányelveit specifikus számítógépes környezetekhez. És vannak rövidebb listák is olyan „arany szabályok-

kal”, amelyeket az íróik a hagyományos felhasználói felületekhez ajánlanak. Az ilyen rövid listák egyesek szerint jobbak, mint a hosszúak, mert utóbbiakat gyakran már a méretük miatt sem veszik figyelembe a tervezők. Ugyanakkor az arany szabályok értelmezése és megvalósítása egy adott feladat esetén több beleérzést, tapasztalatot és szakértelmet kíván a tervezőtől. Más szerzők pedig arra figyelmeztetnek, hogy pusztán az útmutatók ajánlásainak betartása nem garantálja, hogy jó minőségű és jól használható lesz a felhasználói felület.

A használhatósági teszteknek két fajtája van: empirikus és analitikus. Az előbbinél maguk a felhasználók próbálgatják a kész rendszert vagy annak prototípusát, míg az utóbbinál szakértők vizsgálják meg, hogy a felület mennyire felel meg az elfogadott elveknek. A valódi felhasználókkal folytatott tesztelésnél rendszerint előre gyártott feladatokat odatnak meg az erre vállalkozókkal, és regisztrálják a viselkedésüket például naplózás, hangos kommentálás, video- vagy képernyőfelvétel segítségével. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az első néhány tesztalany találja meg a legtöbb használhatósági problémát, az őket követők pedig egyre kevesebb újat fedeznek fel. Mivel a „használhatóság” elvont fogalom, ezért öt jellemzőt szokás ilyenkor mérni: tanulhatóság, hatékonyság, megjegyezhetőség, hibázási arány, elégedettség.

A heurisztikus értékelés során szakemberek vizsgálják meg az interfészt, hogy mennyire felel meg a tapasztalatok alapján összeállított elvárásoknak. A gyakorlat azt mutatja, hogy három-öt, egymástól függetlenül dolgozó értékelő tudja a legtöbb tervezési és működési problémát megtalálni. A legjobbak a „dupla” szakértők, akik mind a használhatósági vizsgálatok, mind pedig az adott típusú interfész terén járatosak. A szakirodalom egyetért abban, hogy a heurisztikus értékelés a legeredményesebb a tervezési hibák felderítésében és a leginkább költséghatékony más módszerekkel összehasonlítva. Ugyanakkor születtek olyan eredmények is, amelyek szerint bár a szakértők jóval több problémát fedeztek fel, mint amennyit a felhasználói tesztek során sikerült összegyűjteni, de ezek között nem sok átfedés volt – vagyis a kétféle módszer inkább kiegészíti, és nem helyettesíti egymást.

Kezdetben kizárólag a rendelkezésre álló technika határozta meg a felhasználói felületek kialakítását. A nyolcvanas évektől egyre inkább felhasználóközpontúvá vált a tervezés. Prototípus-készítés, tesztelés és újratervezés jellemzi ma már a fejlesztés

tést. A végső verzió egy többlépcsős, iterációs folyamat során alakul ki. A szakemberek egyre inkább felismerik a hagyományos HCI technikák fontosságát és kezdik felhasználni az ember-gép kapcsolat terén szerzett ismereteket az információs rendszerek interfészének tervezésekor. Az egyik ilyen módszertani javaslat az alábbi lépések végrehajtását ajánlja:

1. Versenyárselemezés egy már létező információs rendszer használhatóságának tesztelésével.
2. A felhasználók tesztelés alatti tevékenységének elemzése.
3. Egy kiinduló prototípus felvázolása a tevékenységelemzés során szerzett tapasztalatok alapján.
4. A kiindulási prototípus heurisztikus értékelése.
5. Egy interaktív prototípus tervezése a heurisztikus értékelés eredményei alapján.
6. Az interaktív prototípus-fejlesztő (*formative*) értékelése, különféle előírt feladatok végrehajtásával.
7. Egy módosított prototípus elkészítése a fejlesztő értékelés megállapításai alapján.
8. A végső prototípus-összegző (*summative*) értékelése és a versenytárral való összehasonlítása ugyanazon feladatokat végrehajtva.

Tanulságok

A szakirodalom áttekintésének legnagyobb tanulsága, hogy a HCI technikákat még kevés helyen használják az információs rendszerek tervezésénél. Pedig az ember-gép kapcsolat már jól kidolgozott szakterület, de eredményei nem hasznosulnak

eléggé. Az online adatbázis-szolgáltatóknak több figyelmet kellene fordítaniuk a felhasználói felületeik kialakítására. Bár a webalapú rendszerek megkönnyítették a végfelhasználóknak az információs rendszerek kezelését, de a használhatósági tesztek még mindig azt mutatják, hogy a használók nem tudnak igazán hatékonyan keresni ezekben, és igen gyenge találati eredményeket érnek el. Ennek nemcsak a gyakorlatlanságuk és a képzés hiánya az oka, hanem a felhasználói felületek alkalmatlansága is. Sok szerző felismerte ezt a problémát, de csak általánosságban javasolták a szolgáltatás továbbfejlesztését, konkrét módszertani tanácsok helyett.

Az új információs rendszerek hagyományos vizsgálata gyakran kimerült a teszttárlományokon lefutott próbakeresésekben, ritkán értékelték őket valódi használók. Mára már kialakultak a felhasználói tesztelés különféle formái és a használhatóság mérésének módszerei, de még messze nem eléggé alkalmazzák ezeket a gyakorlatban. Egyelőre a legtöbb online adatbázis kezelőfelülete inkább a készítő és a szolgáltatók szempontjait tükrözi, és nem annyira a felhasználók igényeit, akik számára ezek a rendszerek készülnek.

/S.M. ZABED, Ahmed – McKNIGHT, Cliff – OPPENHEIM, Charles: A review of research on human-computer interfaces for online information retrieval systems. = *The Electronic Library*, 27. köt. 1. sz. 2009. p. 96–116./

(Drótos László)

Kindle e-könyv olvasók kölcsönzése a Texas A&M University könyvtárában

E-könyv olvasó-készülékek a könyvtárakban

A könyvtárak már mintegy tíz éve kísérleteznek a különféle e-könyv olvasó-eszközökkel és ezek könyvtári célú hasznosításával. A *North Carolina State University (NCSU)* könyvtárosai például már 2000-ben teszteltek egy ilyen készüléket, a *University of California Santa Barbara* könyvtárában, pedig 2001-ben volt az első e-book program. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a legfontosabb szempont az olvasás kényelmessége, és ezek a kezdeti prototípusok nem bizonyultak elég praktikusnak – ráadásul elég költségesek is voltak. Az új generációs e-könyv olvasók, köztük elsősorban az *Amazon Kindle* és a *Sony Reader* viszont már olcsóbbak, több könyvet lehet rájuk letölteni, méghozzá azonnal, továbbá jóval

hosszabb ideig használhatók külső áramforrás nélkül. Különösen a 2007-ben megjelent Kindle lett sikeres, annak ellenére, hogy csak az *amazon.com* oldalról lehet rá könyveket tölteni, a *Whispernet* nevű vezeték nélküli hálózaton át, saját speciális formátumban. Mindezen korlátozások ellenére a Kindle volt az első olyan eszköz, amelyet már elfogadtak az emberek a nyomtatott könyv alternatívájaként, és a Sony Reader mellett a könyvtárak is többnyire ezt kezdik bevonni a kölcsönzésbe.

North Carolina egyetemi könyvtára ebben is az úttörők közé tartozik: a könyvtár használói az általuk igényelt könyveket letölthetik egy Kindle készülékre. Hasonló modellt választott a *Sparta Public Library* New Jersey-ben. Ez az első közkönyvtár, ahol üres Kindle-eket lehet kölcsönvenni és az olvasó döntheti

el, hogy milyen könyveket kér rá. A letöltési díjat a könyvtár fizeti. Más könyvtárak adott művekkel előre feltöltött könyvolvasókat adnak kölcsön. A *Vanderbilt University* tudományos és műszaki könyvtára például a könyvtárosok által válogatott, számítástechnikai témájú szakkönyveket kölcsönöz Kindle-n; a már említett NCSU-n pedig már nem jogvédelemmel védett irodalmat lehet Sony Readeren olvasni. A *Pennsylvania State University* a Sony-val együttműködve 100 ilyen kérésűleket tud kiadni a hallgatóinak, különböző szakok tananyagaival feltöltve.

Bár egyre több könyvtárban lehet már e-bookolvasókat kölcsönözni, kevés helyen vizsgálták meg, hogy ezek mennyire használhatók. A *Texas A&M University* az elsők között volt, ahol ilyen kutatást folytattak le. Miután beszereztek 40 db. Kindle készüléket és egy éven át rögzítették a felhasználói tapasztalatokat, a kutatók legfontosabb megállapítása az volt, hogy a Kindle jó eszköz a népszerű irodalom olvasásához, de tudományos célokra kevésbé alkalmas, mert gyengék a grafikus képességei, és túl drága, illetve túl kevés a letölthető szakkönyv.

A Texas A&M projekt

A használhatósági kutatás lezárása után a könyvtár megkezdte az e-könyvolvasók kölcsönzését az egyetem dolgozói és hallgatói számára. Egy külön erre kapott forrásból darabonként 399 dollárért vásároltak Kindle-eket 2008-ban. Az ezekre letöltött könyveket rajtahagyják a készülékeken, miután az olvasók visszahozták őket. Bár a könyvek nem másolhatók át, de az Amazon azt megengedi, hogy egy adott számlához (account) akár hat különböző Kindle-t is regisztráljunk és ezek bármelyikén olvasható a megvett mű. Mivel a projekt befejezésének időpontja bizonytalan volt, a könyvtárosok úgy döntöttek, hogy nem veszik fel a katalógusba az így letöltött könyveket, hanem csak az Amazon szerverén levő nyilvántartást használják annak követésére, hogy miket vásároltak már eddig. A könyvtárhasználók egy webes űrlapon át rendelhetnek új könyveket és ezek letöltési díját a könyvtár fizeti. A Texas A&M University könyvtáraiban az a szokás, hogy az olvasók által kért papírkönyveket automatikusan beszerzik (ha az árak nem haladja meg a 150 dollárt), így tehát ugyanezt a gyakorlatot követik az e-bookvásárlásnál is. A kölcsönzési időt – a potenciális felhasználókkal folytatott beszélgetések alapján – két hétben állapították meg, és ez alatt legfeljebb három könyvet tölthet le az olvasó magának. A kéthetes időintervallum megegyezik egyébként a könyvtár által szolgáltatott egyéb eszközök: iPod-ok, digitális fényképezőgépek és videokamerák kölcsönzési idejével.

Az új szolgáltatást erőteljes „reklámkampánnyal” vezették be: az egyetemi webes hírlapban megjelentetett közleménnyel, a könyvtár honlapjára kitett grafikus reklámcsíkkal, és a bestseller-könyvespolc mel-

lett elhelyezett plakáttal igyekeztek felhívni a figyelmet a Kindle kölcsönzés lehetőségére. A siker elsőprő volt, mindjárt az első napon 30 igény érkezett, és egy hónap után már 108-an voltak a várólistán. Ez idő alatt 62 könyvet vásároltak az olvasók, átlagosan 10,14 dollárért. Ezek többsége népszerű olvasmány volt: lektűr és romantikus regények tették ki a letöltött könyvek 18%-át, némi meglepetésre 16% volt a gyermekirodalom, hasonló arányú a sci-fi, a fantasy és a horror. A komoly szépirodalom aránya 8, az életrajzoké 6% volt, a maradék egyharmad pedig különböző szakmunkákból és egyéb műfajokból állt.

Tanulságok

- A legmeglepőbb tapasztalat az, hogy milyen népszerű lett az új szolgáltatás. Az első hét után 6-ról 12-re növelték a kölcsönzésbe bevont Kindle-k számát, majd két hét múlva 18-ra, de még így sem tudták kielégíteni az igényeket. Ezért kénytelenek voltak egy hétre csökkenteni a kölcsönzési időt és az ez alatt megvehető könyvek számát is háromról egyre korlátozni. Amúgy nem volt semmilyen gond a visszahozott készülékekkel, nem volt rajtuk sérülés és a működtető szoftvert sem állították el a felhasználók.
- A nagy érdeklődés részben annak is köszönhető, hogy a Kindle-t nem árulják boltokban, így nem lehet kipróbálni. Többben is azért kölcsönöztek ki egy-egy készüléket néhány órára, hogy eljátszódzanak vele, nem egy könyvet akartak elolvasni, csak az eszközt szerették volna megismerni.
- Utólag már az is látszik, hogy nem volt szerencsés egyszerűen meghirdetni a szolgáltatást több fórumon is. Jobb lett volna fokozatosan megismertetni a könyvtárhasználók egyes rétegeivel, így nem jelentkezett volna hirtelen akkora kereslet, amekkorát a könyvtár nem tudott kielégíteni.
- Az indulás óta eltelt idő alatt bebizonyosodott, hogy az e-könyvolvasók fontos eszközök lehetnek a könyvtárakban – gyors és költséghatékony lehetőséget jelentenek a népszerű irodalom könyvtári szolgáltatásához. A szolgáltatás még tovább gyorsítható, ha a könyvtárosok előre letöltik a várhatóan érdekes műveket (pl. a sorozatok egyes részeit megjelenésük napján azonnal), így nem kell várakozniuk a felhasználóknak addig, amíg a kért könyvet a könyvtár megvásárolja. A jövőben várhatóan egyre változatosabb lesz a Kindle-re megvehető művek kínálata, és ahogy javulnak az eszköz grafikus megjelenítő képességei, egyre inkább alkalmas lesz a szakirodalom olvasására is.

/CLARK, Dennis T.: Lending Kindle e-book readers: first results from the Texas A&M University project. = *Collection Building*, 28. köt. 4. sz. 2009. p. 146–149. <http://www.emeraldinsight.com/10.1108/01604950910999774>

(Drótos László)

Science of Synthesis

Houben–Weyl Methods of Molecular Transformations®

- The most effective and reliable methods for group transformations
- Covers all fields of organic chemistry
- Continuously updated (4 releases per year)

Pharmaceutical Substances

Syntheses | Patents | Applications

- All approved active pharmaceutical ingredients (APIs)
- Continuously updated
- Structure searchable

The screenshot shows the Science of Synthesis 3.8 web interface. On the left is a detailed table of contents for the 'Science of Synthesis' section, listing various organometallic complexes and reaction methods. The main content area displays 'Method 3: Diene-Diene Cycloadditions' by Montgomery, J., in Science of Synthesis, 1 (2001), p.13. It includes a feedback section and a paragraph describing the application of $[2+2]$ -diene complexes in the dimerization of 1,3-dienes. Below the text is a chemical reaction scheme labeled 'Scheme 4' showing the products of $[2+2]$ catalyzed diene dimerization and trimerization.

Science of Synthesis: Organic and organometallic synthetic methods critically evaluated by experts – an authoritative information resource

Pharmaceutical Substances: Your reliable source for the syntheses of active pharmaceutical ingredients.

The screenshot shows the Thieme Pharmaceutical Substances web interface for 'Atorvastatin calcium'. It includes a search bar, a list of results (1 Atorvastatin calcium, 2 Ezetimibe, 3 Rosuvastatin calcium), and a detailed entry for Atorvastatin calcium. The entry provides the ATC code (C10AA06), use (statins), chemical name, formula ($C_{33}H_{35}ClF_3N_2O_7$), molecular weight (1150.36 g/mol), CAS number (153622-03-9), free acid formula ($C_{33}H_{33}F_3N_2O_7$), molecular weight (598.63 g/mol), and CAS number (153622-02-5). It also lists substance classes (Antilipids, Fluorinated acids, Heptanoic and Heptenoic acids, Nitroary acids, Pyridine) and a synthesis path diagram showing the multi-step synthesis of the active ingredient.

For more information and a free trial please contact:

Thieme Institutional Sales
E-mail: eproducts@thieme.de
Tel.: +49-7 11-89 31-407

